

Рецензия

- От: доц. д-р Атанас Димитров Георгиев
Катедра Икономика и управление по отрасли, Стопански факултет,
СУ „Св. Климент Охридски“
Научна специалност 3.8. Икономика, „Икономика и управление по
отрасли – енергетика“
- Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ по направление 3.8 Икономика „Икономика и управление
по отрасли (Публичен сектор) Енергетика“ в СУ „Св. Климент
Охридски“.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по
защита на дисертационния труд съгласно Заповед № РД 38-375/04.06.2018 г. на
Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“.

Автор на дисертационния труд: Стойко Георгиев Митов

Тема на дисертационния труд: **Бюджетиране и контрол в публичния сектор
(приложение на инструмента на балансираната карта с
показатели в държавните университети)**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал в докторантура към катедра „Икономика и управление
по отрасли“, Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ по професионално
направление 3.8 Икономика „Икономика и управление по отрасли (Публичен сектор).
Обучението е осъществено в редовна форма.

Стойко Георгиев Митов придобива ОКС „магистър“ по магистърска програма
„Счетоводство и контрол“, в СУ „Св. Климент Охридски“ - София. Завършил е ОКС
„бакалавър“ по „Макроикономика“ и по „Стопанско управление“ във Факултета
„Икономически и социални науки“ към Пловдивския университет „Паисий
Хилендарски“. Завършва средно образование в Професионалната техническа гимназия
„инж. Никола Белопитов“ в гр. Панагюрище.

По информация от предоставената автобиография се констатира богат
професионален практически опит в търговски дружества, както и в сферата на висшето
образование. Докторантът е хоноруван преподавател в Стопанския факултет на СУ „Св.
Климент Охридски“ от 2012 г. досега. Владее английски език.

2. Обща характеристика на дисертацията

Предложената за защита дисертация е с общ обем 230 страници и се състои от въведение, три глави, заключение и списък на използваната литература. Библиографията включва 167 източника, от които 129 са на английски език и 38 са на български език. В изложението са използвани 26 графики; 7 таблици; 4 схеми и 7 фигури.

Във въведението, в обем от 8 страници е направена мотивация на темата, дефинирани са тезата, обектът, предметът, целите и методът на изследването, описани са структурата и съдържанието на дисертационния труд.

Целта на дисертационния труд е разработването на комплексен модел за оценка на организационната ефективност на държавните университети, отчитащ субординацията на организационните процеси в контекста на връзката „цели – организационни механизми – резултати“.

За постигането на поставената цел са дефинирани **следните задачи**:

- На основата на теоретичен анализ да се разкрие същността на висшето образование в съвременните условия;
- Да се анализира методологическият подход на финансиране на университетите, технологията на бюджетиране на финансовия ресурс и на тази основа да се преосмисли традиционният университетски модел на управление;
- Да се проучат възможностите за внедряването на комплексен модел за оценка на дейността на държавните университети по примера на организациите от реалния сектор на икономиката, отчитайки спецификата на управлението на образователния сектор;
- На база на разгледаните теоретични концепции да се адаптира традиционен бизнес модел на управление към дейността на държавен университет, който да съдейства за повишаване на управленската и икономическата ефективност в държавните висши училища.
- Да се пристъпи към експериментално тестване на разработения методически инструментариум за анализ и оценка на организационната ефективност на висшите учебни заведения от класически тип.

Обект на изследването е системата на висшето образование, която е част от инфраструктурата на публичния сектор.

Като **предмет на изследването** са дефинирани теоретико-приложните проблеми, касаещи реализирането на организационна ефективност, и нейната проекция върху процеса на предоставяне на образователни услуги, разкривайки:

- Организационните аспекти на процеса по предоставяне на образователни услуги от страна на държавните университети, разгледани през призмата на тяхната материална същност, като процес на потребление на ресурси (класически организационен модел) и значимостта на човешкия фактор в образователния процес (неокласическия организационен модел);
- Ефектите на намаляващото държавно финансиране и нарастващите частни инвестиции върху университетските бюджети и сектора на висшето образование;
- Финансовата организация на университетите с фокус нейното пре моделиране на основата на разработване на комплексен модел, обхващащ диференцирани аспекти от университетската дейност, съдействащ за повишаването на конкурентоспособността на отделния университет на националния и международния образователен пазар;
- Обществените ползи от висшето образование, наблюдавана на ниво Европейски съюз с оценка на необходимостта и възможността от тяхното разширяване.

Основната теза на изследването е, че висшето образование, предлагано от държавните университети, е смесено публично благо, даващо възможност на неговите потребители да получат по-висока пазарна оценка на трудовия пазар, създавайки условия за иновативно и технологично развитие на икономиката и реализирането на икономически растеж. Тезата включва и твърдението, че за подобряване на качеството на образователните услуги и за стимулирането на научно-изследователската дейност и внедряването на резултатите от нея в практиката, е необходимо да се подобри организационната ефективност на университетите чрез внедряването на комплексен модел за оценка на университетската дейност.

Избраната методология за изследването е холистичният подход и осмислянето на висшето образование през призмата на различните клонове на обществознанието – от гледна точка на позициите на пазарната икономика, институционалната икономика, публичните финанси, социологията, публичната администрация и управленското счетоводство. Така дисертантът достига до разработването на комплексния модел като финален изследователски резултат на дисертационния труд. Дисертацията разчита и на

допълнителен инструментариум за а) осмислянето на значимостта на висшето образование като публично смесено благо (онтологичен подход); б) изследване спецификата на университетската дейност чрез разработването на пакет от финансови и нефинансови индикатори за оценка (ортодоксален подход); и в) изграждането на теоретичната рамка на модела в държавен университет от класически тип и неговата последваща апробация (хетеродоксален подход, исторически подход, системен подход, сравнителен подход, абстрактно-логически подход).

Първата глава от дисертацията представя теоретичните основи на изследването на държавното висше образование като част от обществения сектор и публичните финанси. Системата на държавното висше образование е категоризирана като публично благо със смесен характер.

Като се базира на теорията за човешкия капитал и ендогенната теория на растежа, докторантът представя значимостта на знанието и научно-изследователската и развойна дейност за икономическото и социално развитие, което пряко или косвено засяга моделите за оценка на дейността организациите от публичния сектор, включително държавните университети.

Според дисертанта, потреблението на този тип смесено публично благо кореспондира с появата и на индивидуални ползи с микроикономически ефект, засягащи дейността на отделната стопанска единица, от една страна, а от друга – възможностите за промяна в жизненото равнище на индивида, заплащане определена цена за придобиване на професионална квалификация. Материалният характер на образованието е разгледан като мултипликатор на растежа, намиращ израз в повишаването на качествените параметри на заетите лица. Пазарът на образователни услуги е представен като мястото, където професионалната квалификация получава своята капитализация от инвестиционните разходи, които индивидите извършват.

Програмното бюджетиране е представено като фактор за по-добро управление на разходите в публичния сектор и за подобряване на резултатността от правителствените политики и максимизиране на ефекта от публичните разходи. Според автора, за успешно реализиране на програмния бюджет в държавния образователен сектор, е необходимо процесите на планиране, програмиране и бюджетиране на държавно ниво да се обвържат с аналогичните етапи на ниво бюджетна единица – университет.

Обоснована е и връзката между планирането като част от управленските функции, детайлизирането на отделните цели в подцели и оперативното бюджетиране. Авторът

показва, че оперативното бюджетиране придобива статус на краткосрочно планиране в рамките на едногодишен период от време, в който отделните публични институции извършват определени дейности, разгледани в контекста на ниво сектор и ниво организация.

Докторантът достига до извода, че държавните университети не могат да останат изолирани от процесите на обвързването на финансовия ресурс, предоставян от страна на държавата, с резултатите от дейността. Според него, това води до необходимостта от промяна в конвенционалния университетски мениджмънт, която следва да доведе повишаване на организационната ефективност на дадено висше учебно заведение.

Втората глава от дисертацията, авторът е избрал да започне дефиниране на основните понятия. Той приема понятието „организационна ефективност“ в процеса на моделиране на балансираната система от показатели за ефективност (БСПЕ) в сферата на държавното висше образование, защото в него се вписва представата за цялостното организационно представяне на функционирането на организациите. Обосновано е и основно ограничение в използваната методология – невъзможността да се разработи унифициран вариант на БСПЕ за университети от различни държави, както и за университети в един и същи национален пазар. Допълнителни ограничения са видът на собствеността на университетите, както и останалите им характеристики – организационно-управленската структура, профилът, тенденциите за модернизирание и общата политико-икономическа среда.

Дисертацията продължава с разработването на адаптиран вариант на БСПЕ в рамките на държавен университет от класически тип, чиято дейност включва обучение на студенти и провеждане на научни изследвания. Дефинирани са и основните перспективи в БСПЕ: Общественост и бенефициенти; Обучение и наука; Оперативни процеси и персонал; Финанси. Представена е и подробна класификация на дейностите, на разходоопределящите фактори и на специфичните показатели. Разработените показатели имат финансов и нефинансов характер, отчитайки спецификата на модела и значимостта на университетската институция за общественото развитие.

Предложените измерители са представени във формализиран вид, позволяващ да се придобие по-ясна представа за отделния показател и спецификата на всяко направление на модела. В модела на БСПЕ, приложим за образователна институция, са предложени редица стратегически инициативи, които също като показателите са разпределени по направления.

В третата глава на дисертацията е извършена апробация на разработения методически инструментариум на университетския модел на БСПЕ към факултет на университет от класически тип – Стопанския факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изборът е мотивиран с факта, че факултетът е част от най-старото висше учебно заведение в България, а в момента е водещ изследователски и образователен център в областта на стопанските науки.

На база на получените резултати от ретроспективната калкулация на отделните индикатори се демонстрира реализирането на поставените цели от гледна точка на перспективите в модела.

При апробацията на модела на БСПЕ авторът установява две основни групи проблемни области – недостатъчно поддържане на специфична информационна база данни, с която да се обезпечи потенциалното внедряване в дейността на различни комплексни модели като БСПЕ, както и липсата на достатъчно управленски инструменти на разположение на управлението на факултета при взимането на решения.

След проведената симулация е потвърдено проявлението на причинно-следствена между отделни индикатори при реализирането на дадена цел, което според дисертанта означава, че ако се реализира поетапно всяка една от поставените цели в определен времеви интервал, това ще повлияе върху величината на показателите и ще позволи да се дефинира степента на целева реализируемост и да се изведе ефектът от тяхната реализация върху развитието на държавното висше учебно заведение.

3. Основни приноси.

Основните приноси на дисертацията, според техния характер, са:

Научно-приложни приноси:

1. Направена е теоретична систематизация на моделите за същността на публичните блага и равнището на тяхното предлагане от позициите на образователната услуга и нейната значимост за общественото развитие.

2. Разработена е проекция на модел на балансираната система от показатели за ефективност за дейността на държавен университет от класически тип.

Практико-приложни приноси:

1. В държавен университет от класически тип в България за първи път е апробиран модел на балансираната система от показатели за ефективност, което е иновативен подход за оценка на резултатността от предлагането на публични образователни услуги.

2. Включен е методът „Калкулиране на база дейности“ към модела на балансираната система от показатели за ефективност. Методът е апробиран за калкулация на себестойността на образователната услуга в рамките на държавен университет, което представлява нов подход за калкулиране на себестойността в подобен тип обществена институция.

3. Направена е симулация, която илюстрира потенциалните ефекти от реализирането на дадена цел върху величината на индикаторите от различните направления в модела на балансирана система от показатели и може да се използва за ориентиране на университетския и факултетния мениджмънт по посока на бъдещото развитие както на университета, така и на факултета.

Авторската справка за научните приноси в автореферата на Стойко Митов изцяло съответства на получените от него резултати.

Критични бележки:

- Представеният за защита дисертационен труд би спечелил от едно по-прецизно структуриране на първата глава и представените икономически теории и модели;
- Не са дадени насоки за следващи изследователи по темата, които биха могли да доразвият представения модел;
- В автореферата биха могли да се посочат в по-структуриран вид изводите от всяка глава.

4. Заключение

Предложената за защита дисертация „Бюджетиране и контрол в публичния сектор (приложение на инструмента на балансираната карта с показатели в държавните университети)“ на докторанта Стойко Георгиев Митов е актуална и с несъмнена научна и научно-приложна стойност и **отговаря на изискванията на ЗРАСРБ**. Това ми дава основание да предложа на научното жури да му присъди образователната и научна степен „Доктор“ по направление 3.8 Икономика. Икономика и управление по отрасли (Публичен сектор).

София, 30.07.2018 г.

Рецензент:

